

Het verhullende proces-verbaal en ander ondeugdelijk gedrag van de politie

Marijke Malsch¹

Rechters krijgen soms zaken voor zich waarin de politie een onjuist proces-verbaal (PV) heeft opgemaakt. In een deel van deze zaken verhult het incorrecte PV dat de politie ook nog iets anders heeft gedaan dat niet in overeenstemming is met de regels, zoals disproportioneel geweld bij de aanhouding of het toepassen van een onjuiste verhoormethode. Het artikel bespreekt een aantal zaken waarin dit het geval is, en bepleit dat rechters zich duidelijker uitspreken over onjuiste PV's en ander onrechtmatig gedrag van de politie.

Inleiding

Processen-verbaal (PV's) van verdachtenverhoor geven zelden het gehele verhoor weer. De verbalisant selecteert wat hij of zij 'relevant' vindt.² Gemiddeld komt slechts een kwart van wat er gezegd wordt tijdens een verdachtenverhoor terecht in het PV. Soms worden belangrijke onderdelen van het verhoor niet opgenomen in het PV, zoals confrontaties, conflicten en zichzelf ontlastende opmerkingen van de verdachte. Doordat het taalgebruik in het PV verschilt van dat tijdens het verhoor, wordt regelmatig een andere, minder conflictueuze sfeer gesuggereerd dan het verhoor had.³

De laatste decennia is er meer aandacht voor het PV gekomen, en dat heeft onder meer te maken met de gerechtelijke dwaling in de Schiedammer parkmoord. Uit onderzoek naar die zaak bleek dat de verslaglegging over de verhoren niet deugde. Zo werden ontkenningen van de ten onrechte veroordeelde niet relevant gevonden en weggelaten uit het PV.⁴ Er worden tegenwoordig meer eisen gesteld aan het PV. In artikel 29a lid 2 Sv kwam de verplichting om zoveel mogelijk de vraag-antwoordvorm te gebruiken in processen-verbaal van verdachtenverhoren. Er kwamen regels dat vaker opnamen van het verhoor moeten worden gemaakt, vooral bij zwaardere zaken en zaken met een kwetsbare verdachte of getuige.⁵ Uit onderzoek blijkt echter dat vanwege de tijd die het beluisteren of bekijken van een opgenomen verhoor kost, er weinig gebruik van opnamen wordt gemaakt.⁶ Het is daarom de vraag of de praktijk substantieel is veranderd door de

Het is de vraag of de praktijk substantieel is veranderd door de nieuwe regels

nieuwe regels. Papier met samenvattingen van verhoren is in veel opzichten nu eenmaal makkelijker en tijdbesparender dan het bekijken of beluisteren van een opname.

In het toekomstige Wetboek van Strafvordering komt te staan dat een verhoor door een opsporingsambtenaar audiovisueel moet worden geregistreerd als de ernst van het misdrijf of de persoonlijkheid van de verdachte daartoe aanleiding geeft (artikel 488ac Sv). Er zijn plannen voor een pilot Audiovisuele registratie op grond van de artikelen 559 t/m 569 Innovatiewet Strafvordering. Het doel daarvan is om uiteindelijk het schriftelijk proces-verbaal (grotendeels) te vervangen door een opname van het verdachtenverhoor. Maar ook dan dient altijd nog een verkort PV te worden opgemaakt.⁷

Naast de situatie waarin een verbalisant niet doelbewust een vertekend PV opmaakt,⁸ zijn er ook gevallen bekend waarin dat wel 'met opzet' gebeurt.⁹ Dit artikel gaat in op gevallen waarin sprake lijkt te zijn van het doelbewust opstellen van een foutief PV. Een veertiental uitspraken is geanalyseerd waarin, volgens de uitspraak van de rechter, de politie bepaalde gebeurtenissen niet of

onjuist heeft genoteerd in het PV, bijvoorbeeld van een aanhouding of verhoor. Nagegaan wordt of er, naast het incorrect opmaken van een PV, eventueel nog meer is gedaan door de politie dat niet volgens de regels is. Ook wordt aandacht besteed aan de beslissingen van de rechter in deze zaken en de vraag hoe deze over dubbel ondeugdelijk gedrag van de politie oordeelt.

De uitspraken zijn gevonden op Rechtspraak.nl, en zij zijn gedaan in de jaren 2007 t/m 2021. De gekozen periode is toereikend om de belangrijkste ontwikkelingen in het (incorrect) opmaken van proces-verbaal en de jurisprudentie over onjuiste PV's met enige slagen om de arm te kunnen adresseren. Gezocht is met behulp van de volgende zoektermen: 'proces-verbaal', 'vals', 'onjuist'¹⁰ '359a', en combinaties hiervan.¹¹ Uit het geselecteerde bestand zijn de meest opvallende uitspraken nader geanalyseerd.

Zoals bekend bevat Rechtspraak.nl slechts een klein deel van alle rechterlijke uitspraken.¹² Het aantal geanalyseerde uitspraken is beperkt en, mede hierom, niet representatief voor alle uitspraken over dit onderwerp. Zij worden in dit artikel voornamelijk als *illustratie* gebruikt van de omstandigheden waarin onjuist proces-verbaal wordt opgemaakt en van wat er nog meer fout gaat naast het opmaken van een incorrect PV; het geven van een representatief beeld is niet het doel van het artikel. Ook wordt ingegaan op de rechterlijke beoordeling van dit soort dubbel onjuist handelen door de politie.

Wat de politie nog meer doet in de onderzochte zaken

In alle veertien uitspraken heeft de rechter vastgesteld dat een PV incorrect is opgemaakt. Zo wordt geconstateerd

dat voor de verdachte ontlastende onderdelen niet zijn opgenomen in het PV;¹³ zijn er soms twee versies van een PV,¹⁴ vindt de rechtbank dat er onverklaarbare tegenstrijdigheden zijn tussen PV's,¹⁵ en worden strijdigheden tussen PV en camerabeelden, andere beelden of foto's geconstateerd.¹⁶

Uit de analyse blijkt dat de politie ook regelmatig andere dingen niet volgens de regels heeft gedaan. Het gaat daarbij onder meer om onjuiste verhoormethoden, disproportioneel geweld tegen de verdachte, en toepassing van dwangmiddelen of opsporingsbevoegdheden die niet volgens de regels zijn. In de paragrafen hieronder worden die zaken besproken waarbij dat het meest duidelijk het geval was.

Verhoren die niet volgens de regels zijn gegaan

De Rechtbank Arnhem constateerde in 2007 dat voor verdachte ontlastende onderdelen veelal niet waren opgenomen in het proces-verbaal. De verdachte had verklaard heel slecht te kunnen lezen en schrijven. Maar toch werd hem een uitgeprinte versie van het proces-verbaal gegeven om te tekenen. Na het tekenen gingen de verbalisanten nog geruime tijd door met het ondervragen van en inpraten op de verdachte, zonder dat dit in het proces-verbaal werd opgenomen. De verhoren vonden bovendien op (zeer) sturende wijze plaats, vindt de rechtbank. De verdachte antwoordde meestal in korte zinnen, maar in het proces-verbaal stonden hele volzinnen die uit zijn mond afkomstig zouden zijn. Die volzinnen waren volgens de rechtbank eerder omgebouwde vragen van de verbalisanten. Het geheel draagt niet het

Auteur

1. Prof. mr. dr. M. Malsch is hoogleraar Empirical Legal Studies aan de Open Universiteit en senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR). De auteur dankt prof. dr. Peter van Koppen voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit artikel. De verantwoordelijkheid van het artikel berust echter geheel bij de auteur.

Noten

2. M. Malsch, J. de Keijser, M. de Gruijter, M. Komter & H. Elffers, 'De gevolgen van beeld en geluid voor het proces-verbaal van verdachtenverhoor', *Het Tijdschrift voor de Politie* 2012, 10, p. 30-33.
3. M. Malsch, R. Kranendonk, J. de Keijser, H. Elffers, M. Komter & M. de Boer, *Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachtenverhoren*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2015.
4. P.J. van Koppen, *De Schiedammer Parkmoord. Een rechtspsychologische reconstructie*, Nijmegen: Ars Aequi 2003; F. Posthumus, *Evaluatieonderzoek in de Schiedammer Parkmoord*, Den Haag, Colle-

ge van Procureurs-Generaal, p. 110-112.

5. Zie de inmiddels ingetrokken *Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten*.
6. Malsch et al., 2015.
7. Ministerie van Justitie en Veiligheid, *Plan van aanpak pilot audiovisuele registratie (AVR)/Innovatiewet SV, ketenbreed*, 24 augustus 2020.
8. Zie Malsch et al., 2015.
9. Zie M. Malsch & R. Kranendonk, 'Fraude en onzorgvuldigheden met het proces-verbaal: Een glijdende schaal', in: A.E. Almelo, A.B. Hoogeboom, E.R. Muller & M. Pheijffer (red.), *Handboek Fraude*, Deventer: Wolters Kluwer 2016, p. 213-222.
10. Met diverse varianten daarop, zoals: 'onjuistheid', 'onjuistheden'.
11. Naast de geanalyseerde zaken zijn er diverse andere zaken waarin, of aanwezig zijn voor, het (opzettelijk) onjuist opmaken van een proces-verbaal, die hier niet verder worden besproken. Zie, niet uitputtend: Rb. Roermond 21 december 2006, ECLI:NL:RBROE:2006:BA0989; Rb. Den Haag, 21 november 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BX2040; Hof Arnhem

- 24 juli 2009, 24-003091-08 (rechtspraak.nl), ECLI:NL:GHARN:2009:BJ3985; Parket bij de Hoge Raad 29 november 2011, ECLI:NL:PHR:2011:BT7104; Rb. Noord-Holland, 20 maart 2013, ECLI:NL:RBNHO:2013:BZ4987; Hof Den Bosch, 25 september 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:6825; Hof Den Haag 15 juli 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:2133; Hof Amsterdam 29 juni 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:2496; Hof Amsterdam 30 mei 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:1747; HR 11 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2305; Rb. Rotterdam 14 oktober 2019, ECLI:NL:RBROT:2019:8110; 'Ambtseed of politievlog?', mr-online.nl; Rb. Noord-Holland 30 januari 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:629; Rb. Den Haag 30 juli 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:7032; HR 28 september 2021, ECLI:NL:HR:2021:1279; 'Agent krijgt werkstraf van 180 uur wegens meineed', gelderland.nl; nu.nl/binnenland/3948085/vrouw-vals-beschuldigd-in-fout-proces-verbaal-heusden; schiedam24.nl/nl/nieuws/nieuws/anderhalf-jaar-cel-voor-schietende-agenten-/1186.

12. Zo'n 4% van de uitspraken wordt gepubliceerd op Rechtspraak.nl, zie H. Naves, S. Sicking & L. van der Wees, 'Meer én verantwoord publiceren van gerechtelijke uitspraken', *Nederlands Juristenblad* 2021, afl. 44, p. 3620-3623.
13. Rb. Arnhem 8 augustus 2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BB1668.
14. Rb. Oost-Brabant 8 december 2014, 01/038085-14, ECLI:NL:RBOBR:2014:7475.
15. Rb. Roermond 6 november 2007, ECLI:NL:RBROE:2007:BB7558.
16. Rb. Rotterdam 2 november 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BO4086; Rb. Amsterdam 2 maart 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BV7547; Rb. Oost-Brabant 8 december 2014, 01/038085-14, ECLI:NL:RBOBR:2014:7475; Hof Amsterdam 6 maart 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:757; HR 5 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:9; Rb. Amsterdam 4 oktober 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:7510; Rb. Rotterdam 6 november 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:10110; Rb. Midden-Nederland 17 februari 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:602.

© Zdenek Sasek/Shutterstock

karakter van in vrijheid afgelegde verklaringen, stelt de rechtbank. De rechtbank was zich bewust van de risico's van een dergelijke gang van zaken, zo blijkt uit de uitspraak, en verklaarde het openbaar ministerie niet-ontvankelijk in de vervolging.¹⁷

Een sturende vraag die aan de getuige was gesteld bleek, in een andere zaak, niet uit het PV. Het geverbaliseerde antwoord deed het voorkomen alsof de getuige had geantwoord met een eigen waarneming, maar dat was niet het geval. Er was later een aanvullend PV opge maakt en iedereen kon op de zitting de opname van het

verhoor zien, zegt de Hoge Raad, en daarmee is het verzuim hersteld. De HR verbindt daarom geen rechtsgevolgen aan dit onjuiste PV van getuigenverhoor.¹⁸

In een volgende zaak had het hof vastgesteld dat PV's die in de aanloop naar de doorzoeking van de woning van de verdachte waren opgemaakt 'niet voldoen aan de ter zake geldende maatstaven' en dat verbalisanten door getuige de naam van verdachte in de mond te leggen, de waarheidsvinding hadden opgerekt, zo niet geweld aangedaan. De HR vernietigde het oordeel van het hof dat het hier om onderzoek naar andere feiten ging dan die waar

De verdachte antwoordde meestal in korte zinnen, maar in het proces-verbaal stonden hele volzinnen die uit zijn mond afkomstig zouden zijn. Die volzinnen waren volgens de rechtbank eerder omgebouwde vragen van de verbalisanten

de verdachte van werd beschuldigd en wees de zaak terug.¹⁹ Bij deze zaak speelde, net als bij de vorige twee zaken, een gebrek in het verhoor zelf, waarbij tevens een incorrect proces-verbaal was opgemaakt.

Disproportioneel geweld door de politie

De Hoge Raad deed in 2016 uitspraak in een zaak waarin door de politie buitensporig geweld was gepleegd tegen een verdachte bij zijn aanhouding. De verdachte was met pepperspray in het gezicht gespoten, naar de grond gewerkt en vervolgens, terwijl hij voorover op zijn buik plat op de grond lag, twee keer in zijn zij en twee keer ter hoogte van zijn hoofd dan wel nek gestompt.²⁰ In het proces-verbaal stond dat bij de verdachte geen aangezichtsletsel of bloed in de mond zichtbaar was. Maar in het dossier zat een letselbeschrijving door een GGD-arts waarin stond dat bij verdachte sprake was van een oppervlakkige wond op het aangezicht, kneuzing met bloeduitstorting van de wenkbrauw en gebitsletsel. Het hof vond dat de politie doelbewust onjuist proces-verbaal had opgemaakt. Zowel de camerabeelden als de verklaring van de GGD-arts waren echter uiteindelijk aan het dossier toegevoegd. Ook waren de verbalisanten door de rechtbank gehoord. Het vormverzuim was dus hersteld. Er bestond daarom onvoldoende grond voor niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie, vond het hof. De HR liet dat oordeel van het hof in stand.

De volgende zaak waarin het onjuist opmaken van PV samenging met geweld door de politie betrof een vrij-spraak door de Rechtbank Amsterdam.²¹ De rechtbank constateerde dat de inhoud van het proces-verbaal in belangrijke mate en op wezenlijke punten afweek van de beelden van de bodycam, die ter zitting waren getoond. De rechtbank had niet waargenomen of gehoord dat verdachte zich recalcitrant had gedragen. De verdachte was door twee verbalisanten naar de grond geduwd. De rechtbank vond dit een onnodige en disproportionele reactie. De in die zaak opgemaakte PV's kwamen bovendien niet met elkaar overeen. Gelet op die discrepanties gebruikte de rechtbank een van de processen-verbaal niet voor het bewijs, en daarmee volgde een vrijspraak.

De verbalisanten hadden in eerste instantie niet in het PV opgenomen dat er geweld door de politie was toegepast, zo blijkt uit een zaak waarover de Hoge Raad zich in 2021 boog. Dat gebeurde pas ruim anderhalf jaar na het feit. Daarna duurde het bijna een jaar voordat de 'geweldsrapportage' ter beschikking werd gesteld aan de verdediging. Dat was voor de HR echter geen reden voor cassatie, want het hof had uiteindelijk in zijn beslissing toch rekening kunnen houden met het uitgeoefende geweld en de nalatigheid met het verbaliseren ervan.²² In die zaak ging het, net als bij de andere in deze paragraaf weergegeven uitspraken, om het plegen van disproportioneel geweld door de politie dat samenging met een onjuist PV.

Overige

De Rechtbank Roermond constateerde in een zaak uit 2007 dat er onverklaarbare tegenstrijdigheden waren in de verklaringen van verbalisanten en daarmee was er een ernstige inbreuk op de procesorde, waardoor met grove veronachtzaming van de belangen van de verdachte aan diens recht op een faire behandeling van de zaak tekort was gedaan. Die verklaringen waren van belang voor het beoordelen van de rechtmatigheid van een doorzoeking. De rechtbank verklaarde het OM niet-ontvankelijk.²³

In een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden uit 2015 was er sprake van twee versies van een PV. Het hof vond dat doelbewust een proces-verbaal was aangepast om een onjuiste gang van zaken te maskeren (het maskeren van een verdenking op grond van de Opiumwet), en verklaarde het openbaar ministerie niet-ontvankelijk in de vervolging.²⁴

Ook het Hof Amsterdam verklaarde, in 2015, het openbaar ministerie niet-ontvankelijk. Bij het opmaken van proces-verbaal had de verbalisant bewust niet volle-

Het dossier bestond feitelijk slechts uit het bewuste PV, dat dus niet volledig, niet juist en niet controleerbaar was

dig, dan wel niet juist, alle relevante feiten opgenomen. Daardoor werd een zuivere, juridische beoordeling van de feitelijke gang van zaken door de rechter en andere procesdeelnemers bemoeilijkt en zelfs onmogelijk gemaakt, zo stelde het hof. Van belang was ook dat onderliggende stukken ter onderbouwing van de bevindingen, anders dan een set foto's, ontbraken. Het dossier bestond feitelijk slechts uit het bewuste PV, dat dus niet volledig, niet juist en niet controleerbaar was.²⁵

Wat doet de rechter?

Over de reacties van de rechter op vormverzuimen (artikel 359a Sv), waaronder een onjuist PV, zijn inmiddels boekenkasten vol geschreven. Die discussie wordt hier niet herhaald. Wel wordt een aantal bevindingen uit de analyse van de uitspraken samengevat.

De lagere rechters (rechtbank en hof) hebben zevenmaal een niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie uitgesproken in de onderzochte zaken. Die uitspraken zijn gedaan in de jaren 2007 tot en met 2015. De gevonden drie vrijspraken zijn afkomstig van rechtbanken. Zij zijn gedaan in de jaren 2019, 2020 en 2021.

17. Rb. Arnhem 8 augustus 2007,

ECLI:NL:RBARN:2007:BB1668.

18. HR 18 maart 2014,

ECLI:NL:HR:2014:639.

19. HR 11 mei 2021,

ECLI:NL:HR:2021:694.

20. HR 5 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:9.

21. Rb. Amsterdam 4 oktober 2019,

ECLI:NL:RBAMS:2019:7510.

22. HR 13 juli 2021,

ECLI:NL:HR:2021:1125.

23. Rb. Roermond 6 november 2007,

ECLI:NL:RBROE:2007:BB7558.

24. Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober

2015, ECLI:NL:GHARL:2015:7633.

25. Hof Amsterdam 6 maart 2015,

ECLI:NL:GHAMS:2015:757.

Er worden – in de onderzochte zaken – zo goed als geen gevolgen verbonden aan het onjuiste PV, en evenmin aan het disproportionele geweld door de politie of de onjuiste verhoormethoden

De Hoge Raad heeft eenmaal een zaak vernietigd en terugverwezen naar een hof.²⁶ In drie gevallen oordeelde de HR dat het verzuim was hersteld: een aanvullend PV was opgemaakt met alsnog de juiste verklaring van een getuige,²⁷ camerabeelden en een verklaring van een GGD-arts waren alsnog aan het dossier toegevoegd,²⁸ en omdat 'de wet geen rechtsgevolgen verbindt aan niet-naleving van artikel 152 Sv' en zowel de camerabeelden als de geweldsrapportage alsnog aan het dossier waren toegevoegd, was het verzuim hersteld zodat niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie niet aan de orde was.²⁹

Conclusies

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom een incorrect PV wordt opgemaakt: de politie maakt een fout, vergist zich, let niet op, vat het verhoor samen maar doet dat niet zorgvuldig, of gelooft heilig de dader te hebben en noteert het dus alleen als deze iets zegt dat op zijn schuld wijst. Daarbij wordt de politie geholpen door het feit dat samenvattingen van verhoren in het PV zijn toegestaan en er waarschijnlijk nog steeds niet al te vaak naar opnamen wordt geluisterd of gekeken; ontdekking van een vertekend PV vindt daardoor minder vaak plaats dan zou moeten.³⁰ Mogelijk is dat tegenwoordig enigszins anders nu de advocaat vaker bij het verhoor is dan vroeger. Niet elke verdachte heeft echter een (actieve) advocaat.

Soms lijkt de politie het eigen ondeugdelijke gedrag als politieambtenaar te willen verhullen in het PV. Dat kan het geval zijn als de politie disproportioneel geweld toepast bij de aanhouding en vervolgens een gebrekkig PV opmaakt waar dat geweld niet uit blijkt. Ook als de politie onjuiste verhoormethoden toepast, kan ervoor gekozen worden dit in het proces-verbaal te verhullen. Het artikel bespreekt een aantal voorbeelden hiervan, maar beoogt daarmee geen representativiteit. De geanalyseerde uitspraken zijn overigens wel zorgwekkend, mede omdat diverse ervan van recente datum zijn.

Of de PV's in de geanalyseerde zaken zijn opgemaakt met het doel om andere onjuistheden te verhullen, kan niet worden gezegd. Maar het lijkt er wel sterk op, en de bewoordingen van de rechter laten zien dat die er regelmatig ook zo over denkt. Dankzij het toegenomen aantal opnames van verhoren, van camerabeelden op straat en van webcams, kan dit soort situaties tegenwoordig beter worden ontdekt dan vroeger. Dat is winst; het maakt het toezicht op de politie beter mogelijk.³¹ Wel valt te hopen dat de optie onder het nieuwe Wetboek van Strafvordering om een nog korter PV te schrijven als er een opname is gemaakt, niet standaard wordt terwijl tegelijkertijd nog steeds opnamen weinig worden beluisterd of bekeken. Dan is er van enige winst geen sprake meer. Sterker nog, de situatie wordt dan oncontroleerbaarder dan hij nu is.

Een verkort PV als enige registratie van een verhoor dat gebruikt wordt in de zaak, brengt een nog groter risico van vertekening mee dan de huidige PV's.

Aan een onjuist PV kunnen door de rechter bepaalde gevolgen worden verbonden, dan wel laat de rechter het bij de enkele constatering dat dit is gebeurd (artikel 359a Sv). Te zien valt in de bestudeerde uitspraken dat rechtbanken en hoven in het verleden verschillende malen een niet-ontvankelijkheid van het OM hebben uitgesproken naar aanleiding van een onjuist PV in combinatie met ander foutief handelen van de politie. In later jaren hebben rechtbanken vervolgens, in de onderzochte zaken, een aantal malen een vrijspraak gedaan.

Vergelijkbare stappen neemt de Hoge Raad niet in de meeste bestudeerde zaken. Als er een aanvullend PV is opgemaakt, of een geweldsrapportage of camerabeelden zijn alsnog toegevoegd aan het dossier of bekeken op de zitting, is dat voor de HR vaak voldoende om de zaak niet te laten stranden. Het vormverzuim is in die situatie bij de feitenrechters al aan het licht is gekomen en controle is mogelijk geweest. De zaak wordt 'gered'.³² Er worden – in de onderzochte zaken – zo goed als geen gevolgen verbonden aan het onjuiste PV, en evenmin aan het disproportionele geweld door de politie of de onjuiste verhoormethoden.

Het zou kunnen dat de politieambtenaar vervolgens door zijn meerdere op het matje wordt geroepen dan wel tuchtrechtelijk wordt aangepakt, maar mij is niet bekend of en hoe vaak dat gebeurt.³³ Een dergelijke sanctie van het dubbele onjuiste optreden door de politie blijft grotendeels onzichtbaar voor de buitenwereld, en dat geeft reden tot zorg. Onjuiste verhoormethoden kunnen immers meehelpen aan onjuiste veroordelingen, en disproportioneel geweld door de politie mag niet onopgemerkt blijven. Dit soort situaties vraag om een reactie, en die reactie moet ook zichtbaar en begrijpelijk zijn voor de buitenwereld.

Het valt aan te bevelen dat rechters zich duidelijker uitspreken over dit soort zaken. Soms klinkt er bij lezing van de bestudeerde uitspraken wel enige bezorgdheid door bij, vooral de lagere, rechters over de manier waarop PV is opgemaakt, maar erg expliciet wordt dat niet heel vaak. Het zou beter zijn als in dit soort zaken man en paard worden genoemd.³⁴ Waarom niet in heldere, voor iedereen begrijpelijke, taal zeggen dat het niet deugt als de politie buitensporig geweld pleegt of een risicovolle verhoormethode toepast, en dat dan ook nog verhult in het PV? Daar hoeft toch niet omheen gedraaid te worden?³⁵ Als de rechter dat wat vaker doet, kan het mischien helpen om ondeugdelijk gedrag door sommige professionals te redresseren, openbaarheid over fouten te vergroten en uiteindelijk het functioneren van het rechtstelsel te verbeteren. •

Geanalyseerde uitspraken (in chronologische volgorde)

1. Rb. Arnhem 8 augustus 2007, ECLI:NL:RBARN:2007:BB1668.
2. Rb. Roermond 6 november 2007, ECLI:NL:RBROE:2007:BB7558.
3. Rb. Rotterdam 2 november 2010, ECLI:NL:RBROT:2010:BO4086.
4. Rb. Amsterdam 2 maart 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BV7547.
5. Rb. Oost-Brabant 8 december 2014, 01/038085-14, ECLI:NL:RBOBR:2014:7475.
6. HR 18 maart 2014 ECLI:NL:HR:2014:639.
7. Hof Amsterdam 6 maart 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:757.
8. Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:7633.
9. HR 5 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:9.
10. Rb. Amsterdam 4 oktober 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:7510.
11. Rb. Rotterdam 6 november 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:10110.
12. Rb. Midden-Nederland 17 februari 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:602.
13. HR 11 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:694.
14. HR 13 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1125.

26. HR 11 mei 2021, ECLI:NL:HR:2021:694.
27. HR 13 juli 2021, ECLI:NL:HR:2021:1125.
28. HR 18 mei 2014, ECLI:NL:HR:2014:639.
29. HR 5 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:9.
30. Malsch et al., 2015.
31. E. Devroe, M. Malsch, J. Matthys, & G. Minderman, *Toezicht op strafvorderlijk overheidsoptreden*, Den Haag: WODC 2017.

32. M. Malsch, 'Is het totaal meer dan de som der delen? Toezicht op strafvorderlijk overheidsoptreden', *NJB* 2017/2278, afl. 43, p. 3132-3137.
33. Zie over toetsing van politie geweld: D. Oudshoorn, 'Politie moet kritiek van VN-rapporteur niet als aanval zien', *NRC* 12 januari 2022. In dat artikel wordt geconstateerd dat de publieke verantwoording over politie geweld zeer beperkt is. Externe evaluaties vinden zelden plaats. De wijze waarop de politie intern onderzoek doet naar norm-

schendingen typeert de politie zelf als een 'verbeteropgave', aldus dit artikel. Zie over toezicht op onder meer de politie ook: Devroe et al. 2017.
34. Zie HR 5 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:9 waarin de Hoge Raad hoe dan ook lijkt te willen vermijden gevolgen te verbinden aan het doelbewust onjuist opmaken van PV en het buitensporig geweld dat daarmee werd verhuuld. De HR lijkt zich in allerlei bochten te wringen om onder een wat helderder en duidelijker

oordeel uit te komen. De gewone burger, als deze al een dergelijke uitspraak leest, zal waarschijnlijk in het duister tasten over wat de uitspraak nu precies betekent.
35. Ik ben er geen voorstander van dat de naam van de politieambtenaar wordt genoemd. De uitspraak van de rechter zou zich tot de politie en het OM *als organisatie* moeten richten.